

## บทที่ 4

### สภาพทั่วไปและสภาพการผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ศึกษา

ในบทนี้เป็นการอธิบายถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาประกอบด้วยข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา และอำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน ข้อมูลแหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร สภาพการผลิตทางการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ศึกษา

#### 4.1 สภาพทั่วไปทางกายภาพ

##### พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา

ลุ่มน้ำแม่ทา เป็นลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญลุ่มน้ำหนึ่งในลุ่มน้ำสาขาของน้ำแม่กวัง กำเนิดจากดอยขุนทา เป็นเขตติดต่อ 3 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่ออน จังหวัดลำพูน อำเภอแม่ทา และจังหวัดลำปาง อำเภอเมืองปาน (รูปที่ 4.1)

ดอยขุนทามียอดสูงประมาณ 1,264 เมตร จากระดับน้ำทะเล ทางทิศตะวันออกของลุ่มน้ำแม่ทา คือ ทิวเขาฝิปันน้ำตะวันตก ปันน้ำให้แก่ น้ำแม่ทาและน้ำแม่ต๋อย และทางทิศตะวันตกของลุ่มน้ำแม่ทาปันน้ำให้กับแม่น้ำทาและแม่น้ำปิงตอนล่าง

โดยน้ำแม่ทาจะไหลจากบ้านแม่วอง บ้านขุนทา เขตตำบลออนเหนือ ตำบลทาเหนือ และตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เข้าสู่เขตอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยผ่านตำบลปลาตุก ตำบลทาสบเส้า ตำบลทากาศ ตำบลทาทุ่งหลวง ตำบลทาขุมเงิน แล้วไหลผ่านอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ที่บ้านหนองสร้อย ตำบลมะกอก บ้านฝิ่งหมื่น บ้านห้วยส้ม ตำบลเหมืองจี้ บ้านฝายเป้น บ้านเป้น อำเภอเมือง และมาบรรจบกับแม่น้ำกวังที่บ้านสบทา ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน รวมความยาวตลอดสายน้ำทั้งหมด 98 กิโลเมตร

พื้นที่ป่าในบริเวณลุ่มน้ำแม่ทาส่วนใหญ่ เป็นป่าเบญจพรรณที่มีไม้สักขึ้นปะปนผสมกับป่าไผ่ และไม้ผลัดใบต่างๆ เช่น เสี้ยว ยมหอม ส้าน โมกเสลา ประคู้ ดินนก สัก มะค่าโมง และตะเคียนหนู พื้นที่สูงเป็นป่าดิบเขา และป่าสนเขา พื้นที่ต่ำลงมาเป็นต้นไม้อายุกลาง และเล็ก ส่วนพื้นที่ล่างของป่าเป็นไม้พุ่ม และไม้ล้มลุก เช่น กระจ่าง หวาย มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,100-1,200 มิลลิเมตรต่อปี

ลุ่มน้ำแม่ทามีลำน้ำย่อยใหญ่ 775 สาย มีลุ่มน้ำสาขาทั้งหมด 47 ลุ่มน้ำสาขา ชุมชนในลุ่มน้ำแม่ทาประกอบด้วยไตยอง ไตลื้อ ปกาเกอญอและคนพื้นเมือง มีประชากรจำนวน 102,046 คน

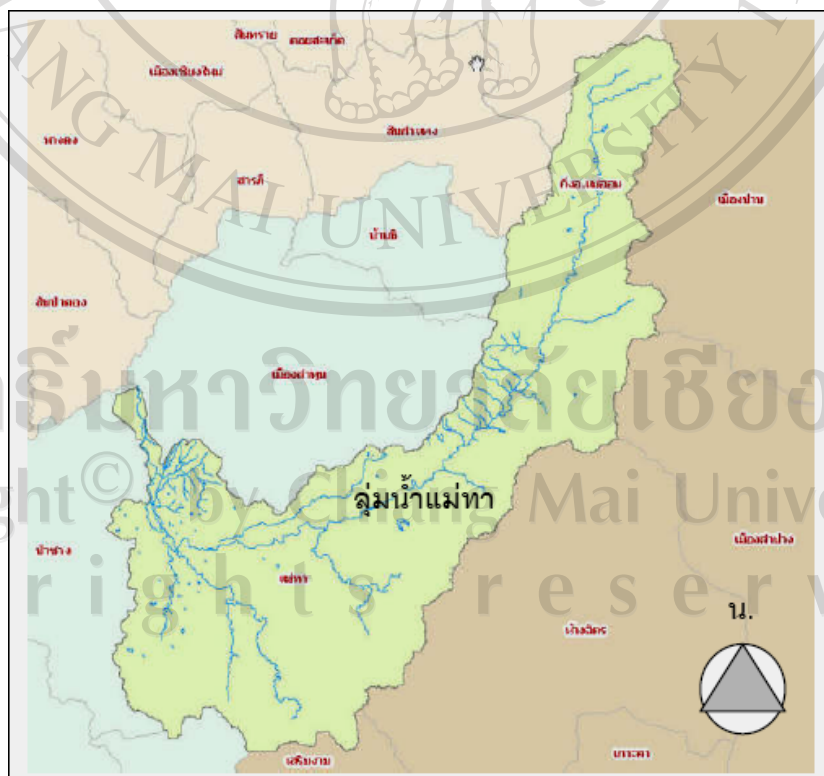
อาศัยอยู่ในพื้นที่ 4 อำเภอ 2 จังหวัด ได้แก่ กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่ทา อำเภอป่า  
ซาง และอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

การจัดการลุ่มน้ำทา แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 โซน ได้แก่

1) โซนต้นน้ำ แบ่งออกเป็น 4 ตำบล 28 หมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่  
ตำบลแม่ออน 2 หมู่บ้าน ตำบลออนเหนือ 7 หมู่บ้าน ตำบลแม่ทา 5 หมู่บ้าน และในเขตอำเภอแม่ทา  
จังหวัดลำพูน ตำบลทาปลาดุก 14 หมู่บ้าน 7595 คน

2) โซนกลางน้ำแบ่งออกเป็น 4 ตำบล 47 หมู่บ้าน ได้แก่ อำเภอแม่ทา ตำบลทาสบเส้า 16  
หมู่บ้าน 5210 คน ตำบลทาทุ่งหลวง จำนวน 6 หมู่บ้าน 4015 คน ตำบลทาкас จำนวน 14 หมู่บ้าน  
5164 คน ตำบลทาขุมเงิน 11 หมู่บ้าน 6274 คน

3) โซนปลายน้ำแบ่งออกเป็น 12 ตำบล 121 หมู่บ้าน ได้แก่ อำเภอเมือง ตำบลเหมืองจี้ 14  
หมู่บ้าน 9247 คน ตำบลบ้านแป้น 9 หมู่บ้าน 2209 คน ตำบลหนองหนาม 8 หมู่บ้าน 2362 คน  
อำเภอป่าซาง ตำบลมะกอก 9 หมู่บ้าน 5702 คน ตำบลม่วงน้อย 8 หมู่บ้าน 4665 คน ตำบลท่าดู้ม 14  
หมู่บ้าน 7671 คน ตำบลน้ำดิบ 16 หมู่บ้าน 10092 คน ตำบลปากบ่อง 5 หมู่บ้าน 3762 คน ตำบล  
บ้านเรือน 8 หมู่บ้าน 4339 คน ตำบลแม่แรง 11 หมู่บ้าน 7630 คน ตำบลป่าซาง 5 หมู่บ้าน 6047 คน  
และตำบลนครเจดีย์ 14 หมู่บ้าน 8627 คน



รูปที่ 4.1 แผนที่ลุ่มน้ำแม่ทา

ที่มา: เมธิ และคณะ, 2548 อ้างโดย ถาวร และคณะ, 2550

### อำเภอแม่ทา

อำเภอแม่ทา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดลำพูน มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดกับอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทิศใต้ติดกับอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ ติดกับอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ทิศตะวันออก ติดกับอำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

อยู่ในเขตการปกครองของจังหวัดลำพูน โดยเรียกชื่อตามลำน้ำที่ไหลผ่านในทุกตำบล คือ "ลำน้ำแม่ทา" พื้นที่มีลักษณะเป็นรูปยาวเรียงตามลำน้ำจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทอดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีพื้นที่ทั้งหมด 751.6 ตารางกิโลเมตร หรือ 469,375 ไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ภูเขา ป่าไม้ เช่น ไม้สัก ไม้แดง ไม้เต็งรัง ป่าที่สำคัญ คือ ป่าขุนตาน และป่าแม่ทา ภูเขาเป็นภูเขาสูงมีลักษณะเรียวยาวทอดยาวจากทิศเหนือไปทางทิศตะวันตก พื้นที่ 431,456 ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญ มีพื้นที่ราบขนาดเล็กตามลุ่มแม่น้ำ และที่ราบตามหุบเขาติดกับลำน้ำต่างๆ ที่ไหลผ่านพื้นที่ในอำเภอแม่ทาประมาณ 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด ทำให้ที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำกรเพาะปลูก

แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 ตำบล 71 หมู่บ้าน คือ ตำบลทาปลาดุก มี 15 หมู่บ้าน ตำบลทาสบงมี 16 หมู่บ้าน ตำบลทาทุ่งหลวง มี 6 หมู่บ้าน ตำบลทากาศ มี 16 หมู่บ้าน ตำบลทาชุมเงิน มี 12 หมู่บ้าน ตำบลทาแม่ลอบ มี 6 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 31,269 คน แยกเป็นชาย 15,535 คน หญิง 15,734 คน มีครัวเรือนทั้งสิ้น 4,250 ครัวเรือน คิดเป็นประชากรชาวไทยภูเขาประมาณร้อยละ 11.1 ของจำนวนประชากรทั้งอำเภอ และประชากรร้อยละ 80 ของประชากรทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรม

## 4.2 ทรัพยากรน้ำ

### แหล่งน้ำธรรมชาติ

แม่น้ำที่สำคัญในพื้นที่ คือ น้ำแม่ทามีต้นน้ำอยู่ที่ดอยขุนทา ในเทือกเขาผีปันน้ำตะวันตก ถึงอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ไหลผ่านที่ราบซึ่งขนานไปด้วยภูเขา ไปสู่อำเภอแม่ทาทางทิศใต้แล้วไหลวกขึ้นไปทางเหนือผ่านที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน ผ่านอำเภอป่าซาง แล้วบรรจบกับแม่น้ำกวังที่บ้านสบทาเขตต่อระหว่างอำเภอเมืองลำพูนกับอำเภอป่าซาง หล่อเลี้ยงพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนหลายตำบล ในกิ่งอำเภอเมือง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

สำหรับในอำเภอแม่ทา น้ำแม่ทาไหลผ่านตำบลทาปลาดุก ตำบลทาสบง ตำบลทาทุ่งหลวงตำบลทากาศ ตำบลทาชุมเงิน สู่อำเภอป่าซาง รวมระยะทางที่ไหลผ่านอำเภอแม่ทา 51

กิโลเมตร นอกจากนี้มีลำห้วยที่สำคัญ (ตารางที่ 4.1) และมีลำธารเล็กๆ อีกจำนวนมากซึ่งเป็นทางน้ำเฉพาะในฤดูฝน

ตารางที่ 4.1 ลำห้วยที่สำคัญในพื้นที่อำเภอแม่ทา

ชื่อลำห้วย	พื้นที่	ระยะทาง (กิโลเมตร)
ลำห้วยแม่ฮอนหวาย	ตำบลทาปลาดุก	16
ลำห้วยแม่ตูด	ตำบลทาสบเส้า	15
ลำห้วยต้นยาง	ตำบลทาทุ่งหลวง	5
ลำห้วยแม่ขนาด	ตำบลทากาศ	13
ลำห้วยแม่เมย	ตำบลทาขุมเงิน	10
ลำห้วยแม่ลอบ	ตำบลทาแม่ลอบ	8

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดลำพูน (2550)

#### แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

จังหวัดลำพูนมีโครงการชลประทานขนาดเล็กจนถึงปี 2545 จำนวนทั้งสิ้น 111 โครงการ ซึ่งอยู่ในอำเภอแม่ทา จำนวน 21 โครงการ มีพื้นที่ชลประทานรวมทั้งสิ้น 27,760 ไร่

โครงการชลประทานขนาดกลาง ในความรับผิดชอบของโครงการชลประทานลำพูนมีจำนวน 9 โครงการ อยู่ในอำเภอแม่ทา จำนวน 2 โครงการ พื้นที่ชลประทานรวม 8,000 ไร่ ได้แก่

อ่างเก็บน้ำสบเส้า ตั้งอยู่ในตำบลสบเส้า อ.แม่ทา จ.ลำพูน มีพื้นที่ชลประทาน 5,000 ไร่

อ่างเก็บน้ำแม่เมย ตั้งอยู่ในตำบลทาขุมเงิน อ.แม่ทา จ.ลำพูนมีพื้นที่ชลประทาน 3,000 ไร่

#### 4.3 สภาพการผลิตทางการเกษตร สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของพื้นที่ศึกษา

สำหรับอำเภอแม่ทา การเกษตรกรรมส่วนใหญ่ในพื้นที่ ได้แก่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ฟาร์มนกกระจอกเทศ ฟาร์มสุกรและโคนม โดยผลผลิตที่ได้จากการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดฝักอ่อน กระเทียม หอมแดง พริก และสวนผลไม้ เช่น ลำไย มะม่วง เป็นต้น

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรจำนวน 80 ราย โดยเก็บเฉพาะเกษตรกรที่ทำการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา ตำบลทาปลาดุก จำนวน 8 หมู่บ้าน และตำบลทาสบเส้า จำนวน 5 หมู่บ้าน โดยแบ่งพื้นที่ในการเก็บข้อมูลออกเป็นสองส่วนตามนิเวศเกษตร คือพื้นที่เกษตรเขตน้ำฝน และพื้นที่เกษตรเขตชลประทาน เพราะระบบพืชในเขตชลประทาน และเขตน้ำฝนนั้นมีความหลากหลายต่างกัน

ตามตารางที่ 4.2 จะเห็นว่าผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลจากเกษตรกรในพื้นที่เขตชลประทาน และพื้นที่เขตน้าฝนในสัดส่วนที่เท่ากัน เนื่องจากผู้วิจัยต้องทำการเก็บข้อมูลต่อเนื่องในขั้นตอนที่ 2 โดยการประชุมกลุ่ม และต้องแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกรเขตชลประทาน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ชอบความเสี่ยง และไม่ชอบความเสี่ยง และเกษตรกรเขตน้าฝน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ชอบความเสี่ยง และไม่ชอบความเสี่ยง โดยสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรตัวอย่าง ประกอบด้วย อายุหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน แรงงานในภาคเกษตรของครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน ขนาดการถือครองที่ดิน การได้รับสินเชื่อ ภาวะหนี้สิน รายได้สุทธิรวมของครัวเรือน รายได้ในภาคการเกษตร และรายได้นอกภาคการเกษตร ปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาด้านการเกษตร ทศนคติที่มีต่อความเสี่ยง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกปลูกพืช และการใช้ประโยชน์พื้นที่ทางการเกษตร

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรในเขตน้าฝนและเขตชลประทาน

นิเวศเกษตร	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรเขตชลประทาน	40	50.0
พื้นที่เกษตรเขตน้าฝน	40	50.0
รวม	80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

โดยหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.5 ของเกษตรกรทั้งหมด รองลงมาจะมีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.7 และหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุสูงกว่า 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.3 ของเกษตรกรทั้งหมด ส่วนหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยทำงานกลับมีเพียงร้อยละ 7.5 ของเกษตรกรทั้งหมด เนื่องจากแรงงานในวัยทำงานส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกภาคการเกษตร (ตารางที่ 4.3)

ด้านการศึกษาเกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้น ป.4 คิดเป็นร้อยละ 70 ของเกษตรกรทั้งหมด รองลงมาคือเกษตรกรที่จบการศึกษาในระดับชั้น ป.6 และ ม.3 คิดเป็นร้อยละ 12.5 และ 8.7 ตามลำดับ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เรียนหนังสือนั้น พบว่ามีเพียงร้อยละ 2.5 เท่านั้น และมีเกษตรกรที่จบการศึกษาสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา ร้อยละ 3.8 (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.3 อายุของหัวหน้าครัวเรือน

อายุหัวหน้าครัวเรือน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 40 ปี	6	7.5
41 - 50 ปี	30	37.5
51 - 60 ปี	27	33.7
61 - 70 ปี	11	13.8
สูงกว่า 71 ปี	6	7.5
รวม	80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.4 ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน

ระดับการศึกษา	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	2.5
ป.4	56	70.0
ป.6	10	12.5
ม.3	7	8.7
ม.6	2	2.5
สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษา	3	3.8
รวม	80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ด้านแรงงาน ปัจจัยการผลิตที่สำคัญในภาคการเกษตรตามตารางที่ 4.5 พบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีแรงงานในภาคการเกษตร 2 คน/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.2 รองลงมาคือ 1 คน/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.3 และ อันดับ 3 มีแรงงานในภาคการเกษตรต่อครัวเรือนสูงสุด คือ 4 คน/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด ส่งผลให้ในภาพรวมเกิดภาวะขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร เนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่เปลี่ยนไปประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร เช่น การเป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดลำพูน เพราะมีรายได้ที่แน่นอนกว่า นอกจากนี้แล้ว ค่านิยม และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ประชากรวัยแรงงานในพื้นที่มองว่าอาชีพเกษตรกรนั้น เป็นอาชีพที่ลำบาก และทำให้ยากจน

ตารางที่ 4.5 จำนวนแรงงานเกษตรกรในครัวเรือน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 คน	17	21.3
2 คน	53	66.2
3 คน	4	5.0
4 คน	6	7.5
รวม	80	100.0

ที่มา : จากการสำรวจ

สำหรับที่ดิน ปัจจัยการผลิตที่สำคัญมากอีกปัจจัยหนึ่ง จากการศึกษาตามตารางที่ 4.6 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองคิดเป็นร้อยละ 90 ของเกษตรกรทั้งหมด แต่ก็มีเกษตรกรบางส่วนที่มีที่ดินทำกินขนาดเล็กไม่เพียงพอต่อความต้องการ บางส่วนมีที่ดินไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก และบางส่วนไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง จึงต้องเช่าที่ดินเพื่อการเพาะปลูก คิดเป็นร้อยละ 22.5 และเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินฟรี คิดเป็นร้อยละ 13.7 และมีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีที่ดินเพียงพอสามารถให้ผู้อื่นเช่า นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรบางรายที่ปล่อยทิ้งว่างพื้นที่ทางการเกษตรของตนไว้ เนื่องจากปัญหาน้ำท่วม

ตารางที่ 4.6 ลักษณะการถือครองที่ดินทางการเกษตร

ลักษณะการถือครองที่ดิน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
เจ้าของ	72	90.0
เช่า	18	22.5
ทำฟรี	11	13.7

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายอาจจะมีที่ดินหลายแปลงและในแต่ละแปลงก็อาจมีลักษณะการถือครองที่ดินที่แตกต่างกันได้ ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมมีค่าเกิน 100

ตามตารางที่ 4.7 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดการถือครองที่ดินอยู่ในช่วง 6-10 ไร่/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 33.7 ของเกษตรกรทั้งหมด รองลงมาคือเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองที่ดินอยู่ในช่วง 1-5 ไร่/ครัวเรือน และ 11-15 ไร่/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 27.5 และ ร้อยละ 17.5 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย เมื่อพิจารณาตามขนาดการถือครองที่ดิน พบว่าร้อยละ 61.2 ที่มีขนาดพื้นที่ถือครองไม่เกิน 10 ไร่/ครัวเรือน เนื่องจากการสืบทอดพื้นที่ทางการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้มีการแบ่งพื้นที่ทางการเกษตรออกเป็นผืนย่อยเพื่อ

แบ่งปันระหว่างลูกหลาน ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินได้เพราะพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรลดน้อยลง และราคาที่ดินสูงขึ้น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และจากนายทุนที่เข้ามาลงทุนในพื้นที่ เช่น พื้นที่สนามกอล์ฟ ส่วนเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองทางการเกษตรมากกว่า 20 ไร่/ครัวเรือนนั้นมีเพียงร้อยละ 5 ของเกษตรกรทั้งหมด

ตารางที่ 4.7 ขนาดการถือครองที่ดินทางการเกษตร

ขนาดการถือครองที่ดิน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10 ไร่	22	27.5
6 - 10 ไร่	27	33.7
11 - 15 ไร่	14	17.5
16 - 20 ไร่	13	16.3
มากกว่า 20 ไร่	4	5.0
รวม	80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ด้านการกู้ยืมเงินพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 71.3 ต้องกู้ยืมเงิน เพื่อนำมาลงทุนทางการเกษตร โดยเงินที่กู้ยืมบางส่วนจะถูกนำมาใช้จ่ายในครัวเรือน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการกู้ยืมระยะสั้น ปีต่อปี มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่กู้เป็นเงินก้อนระยะยาว เพื่อนำมาลงทุนทางด้านเทคโนโลยี เช่นรถไถ และเป็นที่น่ายินดีที่เกษตรกรอีกร้อยละ 28.7 ไม่กู้ยืมเงินเพราะต้องการอยู่อย่างพอเพียง และไม่ต้องการเป็นหนี้สิน (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 การกู้ยืมเงินของเกษตรกร

การกู้ยืมเงิน	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ไม่กู้	23	28.7
กู้	57	71.3
รวม	80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินในระบบ จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 57.7 ของเกษตรกรที่กู้ยืมเงินทั้งหมด รองลงมา เป็นกองทุนหมู่บ้าน และสหกรณ์ทางการเกษตรต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 50.7 และ 14 ตามลำดับ เนื่องจากมีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของสถาบันการเงิน และการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรได้รับ



สิทธิพิเศษในการกู้ยืม เกษตรกรส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงแหล่งสินเชื่อจากสถาบันการเงินในระบบได้สะดวก แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีเกษตรกรบางส่วนคิดเป็นร้อยละ 15.7 ของเกษตรกรที่กู้ยืมเงินทั้งหมด ยังคงกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบอยู่ เนื่องจากไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสถาบันการเงิน หรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ของชุมชนจึงทำให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ยาก โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่าการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบนั้นสามารถทำได้ง่ายกว่าเพราะไม่ต้องเสียเวลาเข้าร่วมประชุมหรือร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม ประกอบกับเกษตรกรบางรายมีอายุมาก และมีที่ดินทำกินอยู่ในพื้นที่อื่นด้วย จึงไม่สะดวกเดินทางมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยแหล่งเงินทุนนอกระบบที่พบในการศึกษานี้ได้แก่ ญาติ เพื่อน บ้าน นายทุน และร้านค้าในพื้นที่โดยอาจอยู่ในรูปของตัวเงิน หรือสินค้า เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และเมล็ดพันธุ์พืช (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 แหล่งสินเชื่อของเกษตรกร

แหล่งสินเชื่อ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
กองทุนหมู่บ้าน	29	50.7
สหกรณ์ทางการเกษตร	8	14.0
ธกส.	33	57.7
เงินทุนนอกระบบ	9	15.7

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายอาจมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนมากกว่า 1 แหล่ง ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมมีค่าเกิน 100

สำหรับสัดส่วนหนี้สินที่เกษตรกรได้กู้ยืมมาตามตารางที่ 4.10 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีหนี้สินคิดเป็นร้อยละ 28.7 ส่วนเกษตรกรที่มีการกู้ยืมหนี้สินนั้นส่วนใหญ่มีหนี้สินในช่วง 50,001-100,000 บาท/ครัวเรือน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 17.5 รองลงมาคือ 25,001-50,000 บาท/ครัวเรือน และ 100,000-200,000 บาท/ครัวเรือน มีสัดส่วนเท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 15 ของเกษตรกรที่กู้ยืมเงินทั้งหมด และเกษตรกรที่มีหนี้สินไม่เกิน 10,000 บาท/ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 10 ส่วนเกษตรกรที่มีหนี้สินมากกว่า 200,000 บาท/ครัวเรือน นั้นมีเพียงร้อยละ 6.3 ของเกษตรกรทั้งหมด สำหรับเกษตรกรที่มีหนี้สินค่อนข้างสูงนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่เกษตรกรบางรายนำเงินมาลงทุนซื้อรถไถเพื่อใช้ทำการเกษตร และหารายได้เสริมจากการรับจ้างเตรียมที่ดินเพื่อการเพาะปลูกในชุมชน บางรายนำมาลงทุนซื้อพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์วัว และบางรายนำไปใช้จ่ายด้านอื่นๆ ในครัวเรือน อาทิเช่น การส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ เป็นต้น โดยเกษตรกรส่วนใหญ่สามารถชำระหนี้ได้ระยะเวลาที่กำหนดตามสัญญา

ตารางที่ 4.10 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร

หนี้สิน (บาท/ครัวเรือน)		จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน		23	28.7
น้อยกว่า	10,000	8	10.0
10,001 -	25,000	6	7.5
25,001 -	50,000	12	15.0
50,001 -	100,000	14	17.5
100,001 -	200,000	12	15.0
มากกว่า	200,000	5	6.3
รวม		80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

ด้านรายได้ในครัวเรือนของเกษตรกรจากการศึกษา พบว่ารายได้ในครัวเรือนของเกษตรกรแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ รายได้ในภาคการเกษตร คือ รายได้ที่ได้มาจากการทำการผลิตและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในฟาร์ม และรายได้นอกภาคการเกษตร คือ รายได้ที่ได้มาจากการออกไปทำงานนอกฟาร์ม เช่น การออกไปเป็นแรงงานรับจ้างทั้งในภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร การประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ หรือการที่สมาชิกในครัวเรือนมีรายได้ประจำจากอาชีพอื่น เป็นต้น โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ในภาคการเกษตรอยู่ในช่วง 25,001-50,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 33.8 รองลงมาอยู่ในช่วง 10,001-25,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 27.5 ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้ในภาคการเกษตรอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท/ปี และ 50,001-100,000 บาท/ปี มีสัดส่วนเท่ากันคือคิดเป็นร้อยละ 10 ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้ไม่เกิน 5,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 13.7 และเกษตรกรที่มีรายได้ในภาคการเกษตร สูงกว่า 100,000 บาท/ปี มีเพียงร้อยละ 5 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด โดยครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดมีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 35,680 บาท/ปี/ครัวเรือน (ตารางที่ 4.11)

ส่วนรายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร พบว่าค่อนข้างมีความหลากหลาย เช่น แรงงานรับจ้างในภาคเกษตร ค้าขาย งานช่าง งานฝีมือ แรงงานก่อสร้าง ขับรถรับส่งนักเรียน ขับรถไถ นวดแผนโบราณ เสริมสวย พนักงานในสนามกอล์ฟ และเจ้าหน้าที่ หรือพนักงานในองค์กรต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นต้น โดยครัวเรือนเกษตรกรส่วนมาก มีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด รองลงมาอยู่ในช่วง 25,001-50,000 บาท/ปี และ 10,001-25,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ 13.7 ตามลำดับ

ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้นอกภาคการเกษตรค่อนข้างสูง คือ ตั้งแต่ 100,000 บาท/ปี ขึ้นไป พบว่ามีเพียงร้อยละ 5 นอกจากนี้ยังพบครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตรถึงร้อยละ 22.5 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด เนื่องจากเกษตรกรในครัวเรือนจำนวนมากมีอายุค่อนข้างสูงจึงไม่มีความต้องการ หรือไม่สามรถออกไปทำงานนอกฟาร์มได้ และเกษตรกรบางครัวเรือนให้เหตุผลว่า แม้การทำการเกษตรจะมีรายได้เล็กน้อย และบางครั้งไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน แต่หากไม่พุ่มเพื่อয় รู้จักเก็บและใช้ชีวิตอย่างพอเพียงก็สามารถอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องหารายได้นอกภาคการเกษตรมาเสริม โดยครัวเรือนเกษตรกรจะมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 38,758 บาท/ปี/ครัวเรือน ซึ่งสูงกว่ารายได้เฉลี่ยในภาคการเกษตร (ตารางที่ 4.12)

ในภาพรวม พบว่าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้รวมในครัวเรือน สูงกว่า 25,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 80 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด โดยส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมาอยู่ในช่วง 25,001-50,000 บาท/ปี และ 100,001-300,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 26.3 และ 17.5 ตามลำดับ ส่วนครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท/ปี พบเพียงร้อยละ 3.7 ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดี และครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า 300,000 บาท/ปี นั้น พบว่ามีส่วนน้อยคิดเป็นร้อยละ 3.7 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด และเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินมากกว่า 20 ไร่ ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดมีรายได้ในครัวเรือนเฉลี่ย 75,021 บาท/ปี/ครัวเรือน (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.11 รายได้ในภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร

รายได้ในภาคการเกษตร (บาท/ปี)	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000	11	13.7
5,001 - 10,000	8	10.00
10,001 - 25,000	22	27.5
25,001 - 50,000	27	33.8
50,001 - 100,000	8	10.0
100,001 - 300,000	3	3.7
มากกว่า 300,000	1	1.3
รวม	80	100.0
ค่าเฉลี่ย (บาท/ปี/ครัวเรือน)	1	35,680

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.12 รายได้นอกภาคการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกร

รายได้นอกภาคเกษตร (บาท/ปี)	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มีรายได้	18	22.5
น้อยกว่า 5,000	6	7.5
5,001 - 10,000	8	10.0
10,001 - 25,000	11	13.7
25,001 - 50,000	14	17.5
50,001 - 100,000	19	23.8
100,001 - 200,000	2	2.5
มากกว่า 200,000	2	2.5
รวม	80	100.0
ค่าเฉลี่ย (บาท/ปี/ครัวเรือน)	1	38,758

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 4.13 รายได้รวมสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร

รายได้รวมสุทธิ (บาท/ปี)	จำนวนเกษตรกร (ครัวเรือน)	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000	3	3.7
10,001 - 25,000	13	16.3
25,001 - 50,000	21	26.3
50,001 - 100,000	26	32.5
100,001 - 300,000	14	17.5
มากกว่า 300,000	3	3.7
รวม	80	100.0
ค่าเฉลี่ย (บาท/ปี/ครัวเรือน)	1	75,021

ที่มา: จากการสำรวจ

จากข้อมูลเบื้องต้น สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรต้องหารายได้นอกภาคการเกษตรเพิ่ม เนื่องจากเกษตรกรต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการผลิต ทำให้รายได้ของเกษตรกรไม่แน่นอน ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพการผลิตทางการเกษตรเป็นสำคัญ จากข้อมูลพบว่าในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 62.5 ต้องประสบปัญหาผลผลิตตกต่ำ เสียหาย และ

บางรายไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้เนื่องจากปัญหาภัยแล้ง รongลงมาเป็นปัญหาโรคและแมลงระบาดและปัญหาน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 55 และ ร้อยละ 43.8 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ภัยธรรมชาติที่เกษตรกรประสบ

ลักษณะภัยธรรมชาติ	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ภัยแล้ง	50	62.5
น้ำท่วม	35	43.8
โคลนถล่ม	2	2.5
น้ำค้างแข็ง	3	3.8
ไฟป่า	22	27.5
โรคและแมลงระบาด	44	55.0
พายุ	6	7.5

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายอาจประสบปัญหาภัยธรรมชาติมากกว่า 1 ครั้ง ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมมีค่าเกิน 100

นอกจากปัญหาภัยธรรมชาติแล้ว พบว่าเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 73.7 ต้องประสบปัญหาความไม่แน่นอนของราคาจำหน่ายผลผลิต เนื่องจากราคาถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลาง รongลงมาคือปัญหาเรื่องของเงินทุนคิดเป็นร้อยละ 47.5 ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบมาจากเรื่องของราคา และร้อยละ 33.7 ต้องประสบกับปัญหาความไม่แน่นอนของแรงงาน เนื่องจากแรงงานภาคการเกษตรในพื้นที่เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น จึงทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะในช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต นอกจากนี้เกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 25 ต้องประสบปัญหาผลผลิตเสียหาย เนื่องจากปัญหาการจัดสรรน้ำในแปลงเพาะปลูกกับเพื่อนบ้าน และ ร้อยละ 22.5 ต้องประสบปัญหาเรื่องความไม่แน่นอนของตลาดรองรับผลผลิต ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยง ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต ปริมาณผลผลิต และรายได้ของเกษตรกรในทุกปี (ตารางที่ 4.15)

จากข้อมูลเบื้องต้น ทำให้ทราบว่าเกษตรกรแต่ละรายมีความแตกต่างกัน และเมื่อทดสอบด้วยแบบสอบถามเชิงจิตวิทยาเพื่อแบ่งกลุ่มเกษตรกรออกตามทัศนคติที่มีต่อความเสี่ยง พบว่าสามารถแบ่งเกษตรกรได้ 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรที่ไม่ชอบความเสี่ยง คิดเป็นร้อยละ 56.2 และเกษตรกรที่ชอบความเสี่ยง คิดเป็นร้อยละ 43.8 (ตารางที่ 4.16) ซึ่งจะนำมาพิจารณาในบทต่อไป

ตารางที่ 4.15 ปัญหาด้านการเกษตรอื่นๆ

ปัญหาด้านการเกษตร	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ความไม่แน่นอนของแรงงาน	27	33.7
ความไม่แน่นอนเรื่องการตลาดผลผลิต	18	22.5
ความไม่แน่นอนเรื่องราคาจำหน่ายผลผลิต	59	73.7
ความเสียหายของผลผลิตเนื่องจากการจัดสรรน้ำในแปลงปลูก	20	25.0
ความไม่แน่นอนของเงินทุน	38	47.5
ความเสียหายของผลผลิตเนื่องจากการขนส่งผลผลิตไปจำหน่าย	2	2.5
ความเสียหายของผลผลิตเนื่องจากการเก็บรักษาผลผลิต	1	1.2

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายอาจประสบปัญหามากกว่า 1 ปัญหา ดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมมีค่าเกิน 100

ตารางที่ 4.16 ทักษะที่มีความเสี่ยงของเกษตรกร

ทักษะที่มีความเสี่ยง	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ชอบความเสี่ยง	35	43.8
ไม่ชอบความเสี่ยง	45	56.2
รวม	80	100.0

ที่มา: จากการสำรวจ

เมื่อแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกปลูกพืชของเกษตรกรออกเป็น 3 ด้าน คือ

ด้านเศรษฐกิจ/สังคม ได้แก่ ความเพียงพอของแรงงาน ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตร

ต้นทุนการผลิต ตลาดรองรับผลผลิต การมีเงินลงทุนหรือแหล่งทุนให้กู้ยืม ราคาจำหน่ายผลผลิตสูง การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ จากทั้งรัฐบาล และเอกชน การเห็นเพื่อนบ้านทำได้ผลดี

การได้รับการประกันราคา การมีความรู้/ความชำนาญ และการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร

ด้านกายภาพ ได้แก่ ความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ (ที่ลุ่ม, ที่ดอน) ความอุดมสมบูรณ์ของ

ดิน การคมนาคมสะดวก (สภาพถนน, ระยะใกล้-ไกล) และความเพียงพอของน้ำ

ด้านชีวภาพ ได้แก่ การระบาดของโรค แมลงศัตรู และศัตรูพืช และคุณภาพของเมล็ดพันธุ์

หรือต้นพันธุ์ เป็นต้น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกปลูกพืชของเกษตรกรเป็นอันดับแรก

คือปัจจัยด้าน เศรษฐกิจ/สังคม คิดเป็นร้อยละ 70 รองลงมาเป็นปัจจัยด้านกายภาพ และปัจจัยด้าน

ชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 23.8 และ 6.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกปลูกพืช

ปัจจัย	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ด้านเศรษฐกิจ/สังคม	56	70.0
ด้านกายภาพ	19	23.8
ด้านชีวภาพ	5	6.2

ที่มา: จากการสำรวจ

ตามตารางที่ 4.18 พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่เลือกปลูกข้าวไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 53.8 ของเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมดส่วนที่ไม่ปลูกนั้นมีสาเหตุมาจากสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม หรือให้ผู้อื่นเช่าที่ปลูก ส่วนพืชที่มีผู้ปลูกมากเป็นอันดับสองรองจากข้าวคือ ลำไย เนื่องจากเป็นพืช ที่ในพื้นที่ปลูกกันมาก และคนในพื้นที่มีความชำนาญในการปลูก คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมา คือข้าวโพดฝักอ่อน คิดเป็นร้อยละ 21.3 พืชผักต่าง ๆ ได้แก่ ถั่วลิสง แดง มะนาว บวบ ถั่วฝักยาว พริก พักทอง ดอกไม้จีน ผักกาด คื่นช่าย ผักชี ตำลึง ชะอม ผักหวานบ้าน หน่อไม้หวาน พักทอง มะเขือ จิง ข่า และผักสวนครัวอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 20 ไม้ผลอื่นๆ ได้แก่ มะม่วง มะขาม และกล้วย คิดเป็นร้อยละ 11.2 และไม้เศรษฐกิจอื่น ๆ ได้แก่ ยูคาลิปตัส ไม้สัก ไม้จำปา และยางพารา คิดเป็นร้อยละ 3.7

ตารางที่ 4.18 การใช้ประโยชน์พื้นที่ทางการเกษตร

ชนิดพืช	จำนวนเกษตรกร (คน)	ร้อยละ
ข้าว	43	53.8
ลำไย	37	46.3
ข้าวโพดฝักอ่อน	17	21.3
กระเทียม หอมแดง	2	2.5
ไม้ผลอื่นๆ	9	11.2
ไม้เศรษฐกิจอื่น ๆ	3	3.7
พืชผักต่างๆ	16	20.0

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: เนื่องจากเกษตรกรหนึ่งรายสามารถปลูกพืชได้มากกว่า 1 ชนิดดังนั้นจึงทำให้สัดส่วนรวมมีค่าเกิน 100

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายพืชตามตารางที่ 4.19 โดยใช้ข้อมูล 2 ส่วนประกอบกันจากแบบสอบถามและจากการประชุมกลุ่ม ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 6 พบว่าพืชแต่ละชนิดมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน อาทิเช่นเรื่องของตลาดรับซื้อ ราคา ความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกของเกษตรกร และการใช้บริโภคนคริวเรื่อน เป็นต้น ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกปลูกพืชของเกษตรกร โดยข้อดีของพืชทางเลือกส่วนใหญ่คือสามารถใช้บริโภคนคริวเรื่อนได้ รองลงมาคือเกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูก การใช้น้ำในการเพาะปลูกน้อย ทนแล้ง มีการตกลงทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และการมีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ตามลำดับ โดยพืชที่มีข้อดีครอบคลุมปัจจัยด้านต่างๆ หลายด้าน มักเป็นพืชที่เกษตรกรให้ความสำคัญ และเลือกปลูกเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าพืชอื่นๆ อาทิเช่น ลำไย และข้าวโพดฝักอ่อน เนื่องจากลำไย เป็นพืชที่เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูก ประกอบกับมีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความแน่นอนของตลาด นอกจากนี้ยังใช้น้ำในการเพาะปลูกน้อย ทนแล้ง และสามารถนำมาบริโภคในคริวเรื่อนได้ ส่วนข้อเสียคือไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า และข้าวโพดฝักอ่อน เนื่องจากเป็นพืชที่เกษตรกรในพื้นที่มีความรู้ ความชำนาญในการเพาะปลูกเช่นกัน มีการตกลงทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าซึ่งมีความสัมพันธ์กับความแน่นอนของตลาดและราคา มีโรงงานแปรรูปในพื้นที่ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความแน่นอนของตลาดเช่นกัน และสามารถนำมาบริโภคในคริวเรื่อนได้ ส่วนข้อเสียคือไม่ทนแล้ง ในทางกลับกันสำหรับพืชที่มีข้อดีครอบคลุมปัจจัยด้านต่างๆ น้อยกว่าพืชทางเลือกที่ถูกนำมาพิจารณาร่วมกัน มักเป็นพืชที่เกษตรกรให้ความสำคัญ และเลือกปลูกเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าพืชอื่นๆ อาทิเช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดหวาน และกล้วยน้ำว้า ซึ่งส่วนนี้มีความสัมพันธ์ต่อการให้ค่าความสำคัญแก่ทางเลือกต่างๆ ที่จะกล่าวต่อไปในบทที่ 6



ตารางที่ 4.19 ข้อดี และข้อเสียของพืชแต่ละชนิด

ชนิดพืช	การมีความรู้ ความชำนาญ	การตกลงทำสัญญา ซื้อขายล่วงหน้า	ใช้น้ำเพาะปลูก น้อย ทนแล้ง	มีโรงงานแปรรูป ในพื้นที่	การใช้บริโภค ในครัวเรือน
ข้าว	✓				✓
ข้าวโพดฝักอ่อน	✓	✓		✓	✓
ข้าวโพดหวาน			✓		✓
ถั่วลิสง	✓		✓		✓
กระเทียม	✓		✓		✓
หอมแดง	✓		✓		✓
พริกหนุ่ม	✓	✓			✓
พริกชี้ฟ้า		✓			✓
ผักกวางตุ้ง	✓				✓
แตงกวา	✓				✓
ฟักทอง	✓		✓		✓
ผักสวนครัว	✓		✓		✓
มันสำปะหลัง			✓		✓
กล้วยน้ำว้า			✓		✓
ลำไย	✓		✓	✓	✓

ที่มา: จากการสำรวจ

สรุป ผลจากการศึกษาในบทนี้ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เลือกที่จะปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือนก่อนแล้วจึงนำไปจำหน่ายการผลิตที่เหลือไปผลิตสินค้าชนิดอื่น และเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่จะอาศัยแหล่งน้ำจากน้ำแม่ทา ลำห้วยแม่ตู่ และอ่างเก็บน้ำสบเส้าเพื่อใช้ในการเกษตร โดยหัวหน้าครัวเรือนมีอายุเฉลี่ย 53.4 ปี และส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้น ป. 4 จำนวนแรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน/ครัวเรือน และเกษตรกรส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ขนาดการถือครองเฉลี่ย 9.8 ไร่/ครัวเรือน สำหรับเงินทุนพบว่าเกษตรกรสามารถกู้ยืมเงินได้จากแหล่งสินเชื่อทั้งในระบบและนอกระบบ โดยแหล่งเงินกู้ของเกษตรกรส่วนใหญ่ คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืมเพื่อนำมาลงทุนในการเกษตร ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินในครัวเรือนเฉลี่ย 65,518 บาท/ครัวเรือน ในส่วนของรายได้ในครัวเรือน พบว่ารายได้ส่วนใหญ่ของครัวเรือนมาจากรายได้นอกภาคการเกษตร ที่ได้มาจากการรับจ้าง และการประกอบอาชีพอื่นของสมาชิกในครัวเรือน ทำให้ครัวเรือนมีรายได้รวม เฉลี่ย 75,021 บาท/ปี/ครัวเรือน นอกจากนี้

ในการศึกษา พบว่า การผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ ยังต้องเผชิญกับปัญหา และอุปสรรคในการผลิตด้านต่าง ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ โดยเฉพาะภัยแล้ง โรคและแมลงระบาด และอุทกภัย และปัญหาด้านราคาผลผลิต เงินทุน แรงงานในภาคการเกษตร และความแน่นอนของตลาด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วน เป็นข้อจำกัด และความเสี่ยงด้านการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ และส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิต และการตัดสินใจเลือกปลูกพืชของเกษตรกร และพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่มากกว่าครึ่ง เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ชอบความเสี่ยง



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Copyright© by Chiang Mai University  
All rights reserved